

Utjecaj posjetitelja na temeljne fenomene u zaštićenom području prirode Nacionalnom parku "Krka"

Pilić, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:729933>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

ODJEL MENADŽMENTA

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT

Josipa Pilić

**UTJECAJ POSJETITELJA NA TEMELJNE FENOMENE U
ZAŠTIĆENOM PODRUČJU PRIRODE - NACIONALNI PARK "KRKA"**

Završni rad

Šibenik, 2020.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

ODJEL MENADŽMENTA

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT

**UTJECAJ POSJETITELJA NA TEMELJNE FENOMENE U
ZAŠTIĆENOM PODRUČJU PRIRODE - NACIONALNI PARK "KRKA"**

Završni rad

Kolegij: Upravljanje okolišem

Mentor: mr. sc. Tanja Radić Lakoš, v. pred

Student: Josipa Pilić

Matični broj studenta: 1219060284

Šibenik, rujan 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Odjel Menadžmenta

Preddiplomski stručni studij Menadžment

**UTJECAJ POSJETITELJA NA TEMELJNE FENOMENE U ZAŠTIĆENOM
PODRUČJU PRIRODE - NACIONALNI PARK "KRKA"**

JOSIPA PILIĆ

Pilići 9, Mirlović Zagora, 22323 Unešić, josipa.pilic801@gmail.com

Zaštićeno područje je jasno definirano područje kojim se upravlja sa ciljem očuvanja prirode, prirodnih dobara i biološke raznolikosti. U Hrvatskoj imamo nekoliko vrsta zaštićenih područja, a od njih su najpoznatije kategorije nacionalni park, park prirode, strogi rezervat i mnogi drugi priznati po kategorijama zaštićenih područja. U svijetu je trenutno 238.563 zaštićenih područja, koja pokrivaju 46.414,431 km². Ukupno je zaštićeno 14,87% kopnene i 7,27% morske površine Zemlje. Zakonom o zaštiti prirode u Hrvatskoj je zaštićeno 408 područja na ukupno 7529,64 km² što čini 8,55 % ukupnog teritorija Republike Hrvatske. Doprinosi od zaštićenih područja su svakako turizam, razvoj društvenih i ekoloških aspekata, podrška lokalnom stanovništvu i dr.

(36 stranice / 5 slika / 1 tablica / 16 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: *fenomeni, zaštićena područja, priroda, Nacionalni parkovi, Krka,*

Mentor: mr.sc. Tanja Radić Lakoš, v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Management

Professional Undergraduate Studies of Management

**THE IMPACT OF VISITORS ON THE BASIC PHENOMENA IN THE PROTECTED
AREA OF NATURE IN THE "KRKA" NATIONAL PARK**

JOSIPA PILIĆ

Pilići 9, Mirlović Zagora, 22323 Unešić, josipa.pilic801@gmail.com

A protected area is a clearly defined area that is managed with the target of serving nature, natural resources and biodiversity. There are several types of protected areas in the Republic of Croatia and some of them are a national park, a nature park, a strict reserve and many others recognized by the categories of protected areas. There are currently 238,563 protected areas in the world, covering 46,414,431 km². Law in Croatia is protecting 408 areas on a total of 7529.64 km², which is 8.55% of the total territory of the Republic of Croatia. Contributions from protected areas are certainly tourism, development of social and environmental aspects, support to the local population, etc.

(36 pages / 5 figures / 1 tables / 16 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords: *phenomena, protected areas, nature, National parks, Krka*

Supervisor: Tanja Radić Lakoš, MSc, s. lec.

Paper accepted:

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ZAŠTIĆENO PODRUČJE PRIRODE.....	2
2.1.Potreba za zaštitom prirode.....	2
2.2.Zakonski okvir koji regulira zaštićena područja u RH.....	4
2.3.Kategorije zaštićenih područja.....	6
3. NACIONALNI PARK "KRKA".....	9
3.1.Počeci zaštite.....	10
3.2.Temeljni fenomeni.....	11
3.2.1. Bilušića buk.....	12
3.2.2. Slap Brljan.....	13
3.2.3. Manojlovački slap.....	13
3.2.4. Slap Rošnjak.....	14
3.2.5. Miljacka slap.....	14
3.2.6. Roški slap.....	15
3.2.7. Skradinski buk.....	16
3.3.Misija i vizija.....	17
3.4.Ciljevi i mjere upravljanja.....	18
3.5.Projekti.....	19
3.5.1. Nepoznata Krka.....	19
3.5.2. Centar za upravljanje posjećivanjem – Lozovac.....	19
4. TURIZAM U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA.....	21
4.1.Turistički privatni kapaciteti.....	21
4.2.Turizam u zaštićenim područjima na svjetskoj razini.....	24
4.3.Turizam u zaštićenim područjima u Hrvatskoj.....	25
4.4.Utjecaj NP Krka na lokalnu zajednicu.....	28
4.4.1. Utjecaj NP Krka na zapošljavanje.....	28
4.4.2. Utjecaj NP Krka na društvenu održivost.....	29
4.4.3. Utjecaj NP Krka na ekološku održivost.....	30
4.4.5. Utjecaj NP Krka na ekonomsku održivost.....	31

5. ZAKLJUČAK.....	34
LITERATURA.....	35
Popis slika i tablica.....	36

1. UVOD

Zaštićena područja svojom ljepotom oduševljavaju brojne posjetitelje, kako strano tako i lokalno stanovništvo. Važni su za očuvanje biološke raznolikosti, očuvanje pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, čuvanje kulturne baštine koja se tradicionalno čuvala sve do danas, a svrha njenog postojanja i čuvanja prenosila se s koljena na koljeno. Potreba za rekreacijom u područjima očuvane prirode i privlačnih pejzažnih karakteristika u posljednjim desetljećima sve je prisutnija. Zahvaljujući tome, zaštićena područja svake godine ostavljaju bez daha brojne posjetitelje, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. No valja napomenuti da bi svaki posjetitelj trebao imati svijest o očuvanju prirodnih ljepota, što bi značilo brigu o ekološkom sustavu.

Svrha ovog rada je pobliže opisati značaj i utjecaj posjetitelja na temeljne fenomene u Nacionalnom parku Krka, pa se tako kroz par cjelina navode i neki od problema koje utjecaji donose. Prvo poglavlje donosi najvažnija obilježja sljedećih poglavlja kao i cilj rada. U drugom poglavlju pobliže su objašnjena zaštićena područja, kategorije te potreba za očuvanjem zaštićenog područja. Treće poglavlje pobliže opisiva NP Krku, njezine prirodne fenomene, projekte, ciljeve i upravljanje. U četvrtom poglavlju je dotaknuta sama svrha i tema rada, utjecaj posjetitelja, turizam u zaštićenim područjima kao i u svijetu.

Prema mnogima biser Šibensko-kninske županije, Nacionalni park Krka, nazvan prema istoimenoj rijeci, od velike je važnosti za ovaj dio Dalmacije; kako gospodarski tako i društveni. Sa svojim prirodnim fenomenima je svakako mjesto koje se treba posjetiti.

2. ZAŠTIĆENO PODRUČJE PRIRODE

Prema Zakonu o zaštiti prirode (Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) zaštićeno područje je geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava. Prema Upisniku zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 409 područja u različitim kategorijama (HAOP, 2020). Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,61% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,32% kopnenog teritorija i 1,95% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,90% ukupnog državnog teritorija) (HAOP, 2020).

„More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu“ (Ustav RH, čl.52).

Zaštićena područja svojom ljepotom, bogatstvom i raznolikošću predstavljaju temeljnu vrijednost i jedno od najznačajnijih prirodnih dobara Republike Hrvatske. Zbog specifičnog geografskog položaja gdje se isprepliću panonski, dinarski, mediteranski i predalpski biogeografski utjecaji, Hrvatska je izrazito bogata u smislu krajobrazne i biološke raznolikosti.

2.1. Potreba za zaštitom prirode

Da bi se spriječila ili barem ublažila ugroženost prirode, razvila se znanstvena disciplina zaštita prirode i okoliša. Tradicionalno su se štitila određena područja, a najpoznatiji su nacionalni parkovi. U njima su ljudske aktivnosti znatno ograničene, a najčešća gospodarska aktivnost je turizam. Provedbu i upravljanje osiguravaju stručne službe zaštite i nadzora, propisani su uvjeti zaštite prirode, svaki ima stručnu podlogu i plan gospodarenja. Nešto je manji stupanj zaštite u parkovima prirode. Neke naročito ugrožene vrste dodatno su zaštićene, posebice jer mnoge žive i izvan zaštićenih područja. Zakon o zaštiti prirode naziva ih strogo zaštićenim divljim vrstama.

Proglašava ih ministarstvo mjerodavno za zaštitu prirode na prijedlog Državnog zavoda za zaštitu prirode. Na taj način zaštićena je 61 vrsta sisavaca, 309 vrsta ptica, 33 vrste gmazova, 13 vrsta vodozemaca, 102 vrste riba, velik broj beskralježnjaka, 348 vrsta gljiva i gotovo 1000 vrsta biljaka. Zakonom ih je zabranjeno uznemiravati, a nisu dopušteni lov, branje ni ostale negativne aktivnosti, a u slučaju prekršaja propisane su odgovarajuće kazne.

Posljednjih godina uz postojeću postoji i nova razina zaštite prirode. Prvo je to bila nacionalna ekološka mreža, koja je prerasla u europsku mrežu NATURA 2000. Ta su područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova, a određuje ih Direktiva o pticama i Direktiva o staništu. NATURA 2000 u Hrvatskoj obuhvaća 36,73% kopnenog teritorija i 15,42% obalnog mora,. To je jedan od najvećih udjela ekološke mreže u Europi, a proizlazi iz golemoga prirodnog bogatstva Hrvatske, ali i iz velikih nenaseljenih prostranstava Like, Velebita i Biokova, dok je u Nizinskoj Hrvatskoj postotak otprilike kao i u drugim zemljama. Za razliku od tradicionalnih zaštićenih područja, ekološka mreža štiti sva vrijedna staništa i ugrožene vrste s posebnih popisa. Oko 26% ekološke mreže zaštićeno je u jednoj od devet nacionalnih kategorija zaštićenih područja (87% zaštićenih područja uključeno je u ekološku mrežu Natura 2000). Također, prema HAOP (2020) mnogo je više takvih područja:

- 571 poligonsko Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS),
- 171 točkasto Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (najvećim dijelom špiljski objekti) (POVS) te
- 38 poligonskih Područja očuvanja značajnih za ptice (POP).

Rezultat više od 140 godina duge povijesti zaštićenih područja opsežne su nacionalne mreže većih ili manjih lokaliteta posvećenih očuvanju prirode. One se značajno razlikuju od zemlje do zemlje ovisno o nacionalnim potrebama i prioritetima, razlikama u zakonodavnom i institucionalnom okviru te financijskoj potpori. Jedini službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u svijetu predstavlja UN Lista zaštićenih područja (*UN List of Protected Areas*). Prvo izdanje ove Liste izrađeno je 1962. godine na zahtjev Generalne skupštine Ujedinjenih Naroda. Format i sadržaj UN Liste mijenjao se u pojedinim izdanjima, a od 1997. analiza svjetskih zaštićenih područja bazira se na IUCN kategorijama. Posljednje izdanje UN Liste zaštićenih područja iz 2018. godine je 15. po redu, a priredio ga je *United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring*

Centre (UNEP-WCMC) u suradnji sa Svjetskom komisijom za zaštićena područja Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN *World Commission on Protected Areas*, IUCN WCPA). Bazira se na podacima prikupljenim u Svjetskoj bazi zaštićenih područja (*World Database on Protected Areas* - WDPA) i uključuje sve lokalitete koji zadovoljavaju IUCN-ovu definiciju zaštićenih područja, bez obzira imaju li određenu i IUCN kategoriju. Prema posljednjem izdanju Liste zaštićenih područja Ujedinjenih naroda iz 2018. godine, u svijetu je trenutno zaštićeno 238.563 područja, koja pokrivaju 46.414.431 km². Ukupno je zaštićeno 14,87% kopnene i 7,27% morske površine Zemlje (HAOP, 2020).

Gotovo svakodnevno povećava se broj zaštićenih područja dodavanjem novih na liste. I u Hrvatskoj je ista situacija kao i drugdje u svijetu. U dolini Neretve će se proglašiti nova zaštićena područja, a procedura je pokrenuta. Kako prenosi portal 'Dalmatinski portal'; Ministarstvo zaštite okoliša i energetike izradilo je Prijedlog Uredbe o proglašavanju posebnih rezervata 'Modro oko i jezero Desne', 'Ušće Neretve' i 'Kuti'. Zaštita ovih područja u kategoriji posebnog rezervata od posebnog je interesa za Republiku Hrvatsku čime se ostvaruju preduvjeti za dugotrajno očuvanje močvarnih ekosustava i njegove bioraznolikosti, krajobrazne te geološke raznolikosti. Najveće bogatstvo i raznolikost faune odnosi se na svijet ptica, a na Ušću Neretve i riba. U dolini Neretve redovito se pojavljuje preko 150 vrsta ptica, a ukupno ih je zabilježeno preko 300 vrsta. Od toga 65 vrsta smatra se ciljnim vrstama područja ekološke mreže Delta Neretve (HR1000031). Kao najveći kompleks tršćaka u Republici Hrvatskoj, cijelo područje delte Neretve važno je i kao odmorište tijekom seobe ptica prema Africi, kao i za zimovanje ptičjih populacija iz sjeveroistočne i srednje Europe (Dalmatinski portal, 2020).

2.2. Zakonski okvir koji regulira zaštićena područja u RH

Temeljem Zakona o zaštiti prirode u Republici Hrvatskoj postoji 9 kategorija zaštite. To su: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma te spomenik parkovne arhitekture. Zaštićenim područjima upravljaju javne ustanove koje obavljaju djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih

procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadziru provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode na području kojim upravljaju te sudjeluju u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode (monitoring).

Svakim nacionalnim parkom i parkom prirode upravlja zasebna javna ustanova koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske. Ostalim kategorijama zaštite upravljaju javne ustanove koje osniva ili su osnovane od strane predstavničkog tijela jedinice područne (regionalne) samouprave, a osnivačka prava nad njima predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave može prenijeti na jedinicu lokalne samouprave na čijem teritoriju je zaštićeno područje. Upravljanje zaštićenim područjima provodi se planom upravljanja koji se donosi na razdoblje od deset godina kroz godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja. Plan upravljanja određuje ciljeve upravljanja, aktivnosti za postizanje ciljeva upravljanja i pokazatelje učinkovitosti upravljanja. Za područja zaštićena u kategoriji strogog rezervata, nacionalnog parka, posebnog rezervata i parka prirode, Pravilnikom o zaštiti i očuvanju propisuju se uvjeti i mjere zaštite, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenog područja s upravnim mjerama. Za ostale kategorije zaštite može se donijeti Odluka o mjerama zaštite, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenog područja. Osim navedenog, organizacija prostora, način korištenja, uređenja i zaštite prostora u nacionalnom parku i parku prirode uređuje se prostornim planom područja posebnih obilježja (MZOE, 2020).

Prema Zakonu o zaštiti prirode iz 2013. godine, glavni ciljevi i zadaće zaštite prirode su:

- očuvati i/ili obnoviti bioraznolikost, krajobraznu raznolikost i georaznolikost u stanju prirodne ravnoteže i usklađenih odnosa s ljudskim djelovanjem,
- utvrditi i pratiti stanje prirode,
- osigurati sustav zaštite prirode radi njezina trajnog očuvanja,
- osigurati održivo korištenje prirodnih dobara bez bitnog oštećivanja dijelova prirode i uz što manje narušavanja ravnoteže njezinih sastavnica,
- pridonijeti očuvanju prirodnosti tla, očuvanju kakvoće, količine i dostupnosti vode, mora, očuvanju atmosfere i proizvodnji kisika te očuvanju klime,
- spriječiti ili ublažiti štetne zahvate ljudi i poremećaje u prirodi kao posljedice tehnološkog razvoja i obavljanja djelatnosti.

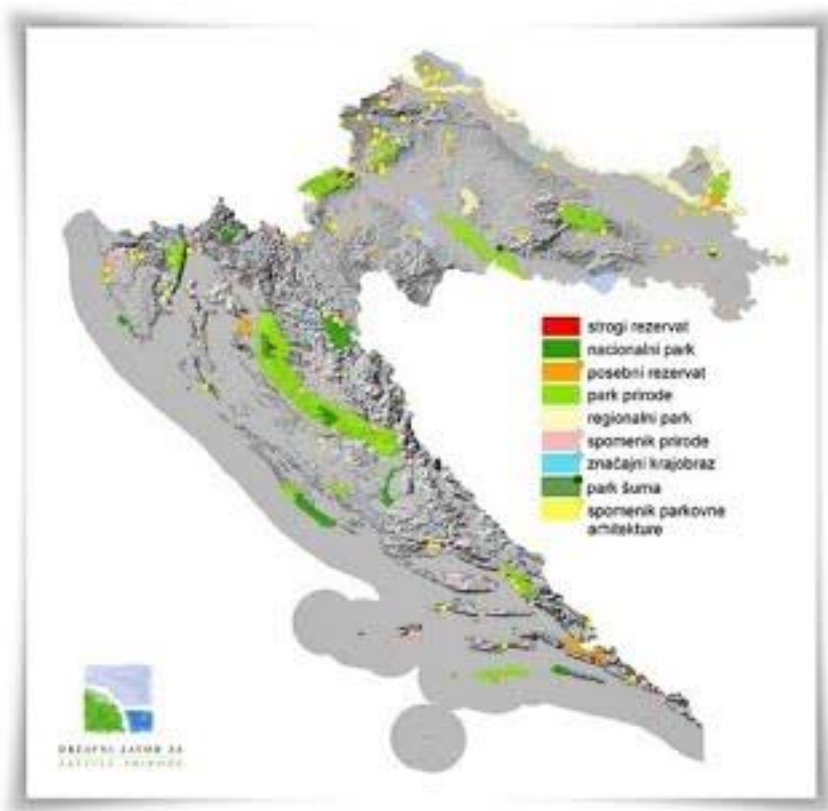
Martinić (2010) navodi najvažnije funkcije zaštićenih područja:

- doprinos očuvanju biološke raznovrsnosti i krajobrazne raznolikosti
- čuvanje ekoloških sustava i specifičnih staništa raznih biljnih i životinjskih vrsta
- omogućavanje znanstvenih istraživanja i ekološke edukacije
- omogućavanje prihvatljive uporabe u svrhu rekreacije i turizma
- pomoć očuvanju kulturne baštine lokalnog stanovništva
- doprinos unapređenju ekonomija lokalnih zajednica.

2.3. Kategorije zaštićenih područja

Bez dvojbi je moguće ustvrditi da je danas IUCN međunarodno najvažniji autoritet na području zaštite prirode. Već više desetljeća IUCN na brojnim konferencijama i kongresima razvija politiku i strategiju zaštite i očuvanja prirode te postavlja koncepte i standarde njihove provedbe. Jedno je od najvažnijih područja bavljenja IUCN-a je politika planiranja, organizacije i učinkovitog upravljanja zaštićenim područjima. IUCN međunarodna unija za zaštitu prirode najstarija je i najveća globalna mreža suradnika u zaštiti prirode u koju je učlanjeno više od 1.000 vladinih i nevladinih udruga i organizacija te uključeno na dobrovoljnoj osnovi 11.000 znanstvenika i stručnjaka iz više od 160 država (Martinić, 2010).

Slika 1. Zaštićena područja u Hrvatskoj.

Izvor: <https://sites.google.com/site/nacionalniparkoviuhr/home/ostalo/ostala-zasticena-podrucja?tmpl=%2Fsystem%2Fapp%2Ftemplates%2Fprint%2F&showPrintDialog=1>

IUCN (1994) je odredio sustav kategorija upravljanja zaštićenim područjima na osnovi cilja upravljanja. Definicije ovih kategorija kao i primjeri na svaku od njih navode se u Smjernicama za kategorije upravljanja zaštićenim područjima. Postoji 6 kategorija :

1. KATEGORIJA Ia

Strogi prirodni rezervat - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito u znanstvene svrhe.

2. KATEGORIJA Ib

Područje divljine - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito u svrhu zaštite divljine.

3. KATEGORIJA II

Nacionalni park - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito radi zaštite ekoloških sustava i u rekreacijske svrhe

4. KATEGORIJA III

Spomenik prirode - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito radi zaštite specifičnih prirodnih značajki

5. KATEGORIJA IV

Područja upravljanja staništima/vrstama - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito radi zaštite putem gospodarskih zahvata

6. KATEGORIJA V

Zaštićeni morski krajobraz - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito radi zaštite krajobraza i rekreacije

7. KATEGORIJA VI

Zaštićeno gospodarsko područje - zaštićeno područje kojim se upravlja pretežito radi održive uporabe prirodnih ekosustava

Uvjeti uspostave i upravljanja zaštićenim područjima znatno se razlikuju od regije do regije, a i od zemlje do zemlje. Na primjer regije poput Europe, s odavno naseljenim krajobrazima kojima se već dugo upravlja i koji su u mnogostrukom vlasništvu nisu, u cjelini, prikladne za uspostavu područja kategorije II (nacionalni park) - ali s druge strane, njihovo je stanje korisnije za uspostavu područja kategorija IV i V. IUCN ne odobrava uporabu različitih standarda u primjeni ovih kategorija u različitim dijelovima Svijeta, jer bi to bilo u suprotnosti s postojanjem određenog standarda. Ipak prilagodljivost ovih smjernica trebala bi pomoći u njihovoj primjeni na uvjete u različitim regijama i zemljama (Martinić, 2010).

3.NACIONALNI PARK "KRKA"

Krka je sedmi proglašeni nacionalni park u Hrvatskoj poznat po velikom broju jezera i slapova. Dobio je ime po rijeci Krki koja je dio parka. Nacionalni park je lociran u središnjoj Dalmaciji nizvodno od Miljevaca, a samo par kilometara sjeveroistočno od grada Šibenika. Obuhvaća područje uz rijeku Krku koja izvire u podnožju planine Dinare kod Knina, teče kroz kanjon dug 75 km, protječe kroz Prokljansko jezero, te utječe u Šibenski zaljev. Prostire se na 109 kvadratnih kilometara, od kojih 25,6 kvadratnih kilometara čini vodena površina. Rijeka Krka danas ima 7 sedrenih slapova i njezine ljepote predstavljaju prirodni krški fenomen, koji se preporučuje posjetiti u proljeće i ljeti jer je tada u punom sjaju, a može se i osvježiti u čistoj vodi. Krka je postao nacionalni park 24. siječnja 1985. godine. Hidroelektrana Jaruga ispod slapa Skradinskog buka je druga najstarija hidroelektrana u svijetu i prva u Europi. Sagrađena je 28. kolovoza 1895., samo tri dana nakon prve svjetske hidroelektrane na slapovima Niagare (Wikipedia, 2020).

Posebno značajno obilježje rijeke Krke je stvaranje sedrenih barijera sa specifičnim biocenozama (mahovine, alge, bakterije) nužnim za održavanje i rast sedrenih pregrada i slapišta koji predstavljaju znanstvenu i turističku zanimljivost. Skradinski buk sa svojih 17 stepenica na dužini od 800 m, ukupnom visinskom razlikom 45,7 m i širinom 200 m - 400 m najveće je sedreno slapište u Europi. U podnožju Skradinskog buka počinje potopljeni dio Krke (estuarij), odnosno dio u kojem se miješaju riječna i morska voda, stvarajući akvatorij sa specifičnim živim svijetom boćatih voda. Posebnu vrijednost Nacionalnog parka predstavlja otočić Visovac sa crkvom i samostanom iz 14. st. (Botanic).

Slika 2. Nacionalni park Krka, Skradinski Buk.

Izvor: <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/priroda/nacionalni-park-krka>

3.1. Počeci zaštite

Čovjek je oduvijek živio na obalama Krke. Tragove njegova življenja, od prapovijesti do razdoblja industrijalizacije, nalazimo diljem Parka i vrednujemo kao kulturno povijesnu baštinu. Od Burnuma do Skradinskoga buka razasuti su vrijedni povijesni lokaliteti, od kojih se dio može posjetiti, a dio samo razgledati s pješačkih staza i vidikovaca. Kulturno povijesna baština nulte kategorije dodatna je vrijednost Parka, pa su istraživački radovi, konzerviranje, restauriranje i prezentiranje lokaliteta aktivnosti kojima prošlost čuvamo za budućnost i učimo o njoj. Kulturno povijesnu baštinu Nacionalnog parka „Krka“ dijelimo na pet povijesnih cjelina: arheološke lokalitete, srednjovjekovne utvrde, sakralne objekte, etnografsku građu i spomenike industrijske arhitekture. Svaka je snažno obilježila ovo područje i svjedoči o neraskidivoj vezi čovjeka i rijeke. Do Oziđane pećine, mjesta izuzetne prirodne, kulturološke i povijesne vrijednosti, u kojoj je boravio još prapovijesni čovjek, od obale rijeke vodi 517 stepenica. Vrijedno kulturno naslijeđe koje su arheolozi oteli zaboravu jest i rimski vojni logor Burnum, podignut u 1. stoljeću poslije Krista. Visovac i manastir Krka, oaze mira i duhovnosti, Zapad su i Istok na rijeci Krki. Srednji

vijek ostavio nam je pet kamenih utvrda nad kanjonom Krke: Nečven, Trošenj, Bogočin, Kamičak i Ključicu. Brojne vodenice duž cijeloga toka rijeke, ali i hidroelektrane, od kojih su neke i danas u pogonu, svjedoči o načinima na koje je čovjek iskorištavao snagu rijeke. Zahvaljujući HE Krka na Skradinskome buku, svjetlost električne rasvjete obasjala je Šibenik još krajem 19. stoljeća. Očuvanje kulturno povijesne baštine važan je dio zaštite i predstavljanja Nacionalnog parka „Krka“. Zato nam je važno da posjetitelji znaju za nju i da, kad se spremaju posjetiti Park, planiraju i obilazak tih lokaliteta. Ti se lokaliteti, uglavnom, nalaze unutar predloženih mogućnosti obilaska, što daje dodatnu vrijednost boravku u prirodi. Posebno su zanimljivi našim najmlađim posjetiteljima, koji ih u svojoj mašti mogu vidjeti u nekadašnjem sjaju i slavi (NP Krka, 2020).

3.2. Temeljni fenomeni

Sa svojih sedam sedrenih slapišta: Bilušića bukom, Brljanom, Manojlovačkim slapom, Rošnjakom, Miljacka slapom, Roškim slapom i Skradinskim bukom, rijeka Krka je prirodni i krški fenomen. Sedra je česta pojava u površinskim tokovima dinarskog krša, ali samo izuzetno stvara znatne naslage koje grade slapove kakvi su na rijeci Krki. Sedreni slapovi rijeke Krke vrlo su nježne građe te osjetljivi na prirodne promjene i sve ljudske djelatnosti. Samo stalnim rastom fitogene sedre moguće je očuvati opstojnost slapova koji su okosnica hidro-geološke i pejzažne slike te temelj biološke raznolikosti Nacionalnog parka Krka. Nastajanje i rast slapova rezultat je složenih fizikalno-kemijskih i bioloških procesa. Da bi sedra rasla, živjela i starila, potrebno je očuvati prirodnu ravnotežu ekosustava rijeka Krke i Čikole (NP Krka, 2020).

3.2.1. Bilušića buk

Bilušića buk prvi je od sedam slapova na toku rijeke Krke. Iako okrnjen, i danas je vrlo bučan i privlačan jer je jedini na koji ne utječe energetska iskorištavanje vode rijeke. Nalazi se stisnut u kanjonu oko 16 km nizvodno od izvorišta, odnosno 9 km nizvodno od Knina, na nadmorskoj visini 214 m. Današnji izgled slapa i vodotoka izmijenjen je u četiri navrata miniranjem radi sprječavanja poplava u Kninskom polju (1834., 1895., 1953. i 1954. god.). Zahvatima se snizila razina vode uzvodnog toka zbog čega je presušilo Bobodolsko jezero. Preko njega cijele se godine prelijeva ukupan dotok Krke. Sastoji se od dviju glavnih stepenica i nekoliko među stepenica na dužini od 300 m, s ukupnom visinskom razlikom od 22,4 m. Širina slapa je oko 100 m, ali za niska vodostaja, voda se prelijeva kroz usjek širine svega tridesetak metara. Od sedrenih oblika Bilušića buk obiluje bradama i polu-špiljama. Nizvodno od slapa nalazimo brojne barijere, a neposredno ispod njih sedrene pragove i otočiće. Izvan današnjeg vodotoka može se vidjeti odlično sačuvana i izuzetno atraktivna "mrtva sedra". Između sedrenih stepenica malo je jezerce. Nizvodno od donje stepenice rijeka se širi, a tok smiruje. Slapište je okruženo bujnim sub-mediteranskim raslinjem i gustim vrbicama. Uz tok rijeke nekoliko je malenih polja u kojima se sadi povrće. Od brojnih mlinova, stupa i valjavica danas su na slapu očuvana samo dva mlina i jedna valjavica. Do slapa se s bukovičke strane može doći cestom Knin-Kistanje ako se skrene kod sela Radučića i produži neasfaltiranom cestom do željezničke stanice Radučić. Da bi se došlo na rub kanjona, treba još nekoliko stotina metara pješaćiti. S ruba kanjona vodi uska staza kojom se može spustiti do rijeke u podnožju slapa. S prominske strane do slapa se može doći cestom Drniš-Oklaj ako se skrene kod sela Gornjeg Čitluka i produži cestom do sela Ljubotića te neasfaltiranom cestom do ruba kanjona odakle se do slapa mora pješaćiti desetak minuta.

3.2.2. Slap Brljan

Slap Brljan najljepši je u proljeće kada zazeleni, a bujna vegetacija još ne zakrili sedrene kaskade. Dva kilometra nizvodno od Bilušića buka, na izlazu iz kanjona, Krka se proširuje u 400 m široko i 1300 m dugo Čorića jezero (Bjelober, Brljansko jezero). Jezero je nastalo manjim dijelom rastom sedrene barijere slapa Brljana, a većim dijelom radi gradnje betonske brane akumulacije Brljan za

potrebe hidroelektrane “Miljacka”. Voda jezera prelijeva se preko slapa Brljana samo za visokih voda jer se voda prokopanim tunelom odvodi do hidroelektrane. Dužina sedrene barijere slapa Brljana je oko 300 m, širina oko 180 m, a ukupan pad 15,5 m. Uzvodno su manja jezercica, brzaci i pragovi. Slap je okružen bujnim sub-mediteranskim raslinjem, malim pašnjacima i kultiviranim poljima. Kroz kanjon a preko slapišta od davnina prelazi put o čemu svjedoče na bukovačkoj strani ostaci rimskog vojnog logora Burnuma. Preko sedrene barijere prolazi i današnji put iz Bukovice prema Promini. Na lijevoj strani rijeke vidljivi su brojni ostaci mlinova. U toplom dijelu godine slap je suh i beživotan, a presuši i gotovo pola kilometra dugo ujezereno korito rijeke Krke između Brljana i Manojlovačkih slapova. Do slapova s bukovičke strane može se doći cestom Knin-Kistanje ako se prije Burnuma skrene na cestu Oklaj-Drniš. S prominske strane do slapove se dolazi cestom Drniš-Oklaj koja se spaja s cestom Knin-Kistanje. Cesta prelazi preko sedrene barijere, a na prilazima s obiju strana rijeke nalaze se vidikovci s kojih se pruža nezaboravan pogled prema slapu i Čorića jezeru.

3 2.3. Manojlovački slap

Pola kilometara nizvodno od Brljana, gdje rijeka radi oštar zaokret, ruši se Manojlovački slap, najviši i, kako mnogi misle, najljepši slap rijeke Krke. Slap se sastoji od niza sedrenih barijera ukupne visine 59,6 m s najvećom barijerom visine 32,2 m. Dužina slapa je oko 500, a širina oko 80 metara. Od sedrenih tvorevina na slapu najviše su zastupljene brade, špilje i polušpilje. Kanjon oko slapa obrastao je bogatim sub-mediteranskim raslinjem, a uz tok rijeke nalaze se mala polja i pašnjaci. U podnožju slapova vidljive su ruševine napuštenih mlinova. Slap je, kao i Brljan, u toplom dijelu godine suh jer mu vodu uzima akumulacija obližnje hidroelektrane “Miljacka”. U razdoblju visokih voda slap se zaglušujuće obrušava u dubinu obavijen velom satkanim u paleti duginih boja. Jednom kad posjetitelj vidi slap u svojoj raskošnoj ljepoti, nosit će ga u sebi kao jednu od najdojmljivijih prirodnih ljepota. Najljepši je pogled na slap s ruba kanjona na bukovičkoj strani, nekoliko stotina metara od arheološkog lokaliteta Burnuma, na cesti Knin-Kistanje. S prominske strane do Burnuma se može doći cestom Drniš-Oklaj koja se spaja s cestom Knin-Kistanje. Na slapu nema uređenih pješačkih staza zbog čega je njegova ljepota neoskrvnjena.

3.2.4. Slap Rošnjak

Slap Rošnjak narod je zbog istodobne iskonske jednostavnosti i mistične nedodirljivosti nazvao Oltarom. Rošnjak je najniži Krkin slap. Kilometar nizvodno od Manojlovačkog slapa, gdje je kanjon sve dublji i užji, nalazi se, skriven u nedirnutoj prirodi. Sastoji se od jedne stepenice široke oko 40 m i visoke samo 8,4 m. Među sederenim oblicima prevladavaju brade, podbraci i polušpilje. Nalazi se u slikovitom kanjonu stisnut između gotovo 200 metara visokih litica. Jedini je slap na kojem, zbog nepristupačnosti, nikada nisu postojale mlinice. Iako ga ljudska ruka nije takla te je dostupan samo pogledu, Rošnjak u toplom dijelu godine nema vode koja se odvodi do hidroelektrane "Miljacka". U razdoblju visokih voda slap se u dnu kanjona bjelasa u bučnoj izmaglici te svojom jednostavnošću plijeni iskonskom ljepotom. Do slapa s bukovičke strane može se doći cestom Knin-Kistanje ako se skrene na cestu Oklaj-Drniš te na prvom raskrižju prema hidroelektrani "Miljacka". S prominske strane do slapova se dolazi cestom Drniš-Oklaj ako se poslije sela Puljana skrene prema hidroelektrani "Miljacka".

3.2.5. Miljacka slap

Kilometar nizvodno od Rošnjaka stiješnjen u koritu rijeke između visokih stijena obraslih bujnom submediteranskim raslinjem nalazi se Miljacka slap. Sastoji se od triju većih i brojnih manjih sedrenih stepenica ukupne visine 23,8 m. Gornji dio Miljacka slapa karakteriziraju brade i polušpilje, a donji niski pragovi. Vodama rijeke Krke ovdje se kroz izvor Miljacka pridružuju vode rijeke Zrmanje. Izvor je izravna veza između Zrmanje i Krke te je jedinstven hidrogeološki fenomen. U suhom razdoblju minimalna izdašnost mu je oko 2 m³/s. Podno slapova, na desnoj obali rijeke, nalazi se nekoliko urušenih mlinica i vodozahvat za Kistanje, a na lijevoj obali je hidroelektrana "Miljacka". Njezina izgradnja započela je 1904. godine. Puštena je u pogon u travnju 1906. (prvi agregat), a u konačnom opsegu 1907. godine. Do 1910. godine bila je najsnažnija hidroelektrana u Europi. Stotinjak metara nizvodo od slapa na desnoj obali rijeke nalazi se špilja Miljacka II. u kojoj obitavaju brojne endemične i zaštićene podzemne životinje. Među njima najatraktivnije su čovječja ribica, koja se ubraja u izuzetne osobitosti Europe, i dugonogi šišmiš čija je kolonija od preko 4000 jedinki jedna od najvećih u Europi. Do slapova s

bukovičke strane može se doći cestom Knin-Kistanje ako se skrene na cestu Oklaj-Drniš te na prvom raskrižju prema hidroelektrani “Miljacka”. S prominske strane do slapova se dolazi cestom Drniš-Oklaj ako se poslije sela Puljana skrene prema hidroelektrani “Miljacka”. Individualno posjećivanje slapa nije moguće jer se do njih može doći samo kroz prostor hidroelektrane “Miljacka”.

3.2.6. Roški slap

Šesti i pretposljednji, Roški slap je izuzetno zanimljiv zbog kaskada koje je narod nazvao Ogrlice, zbog osebujne i bogate vegetacije, mlinova i stupa od kojih su neki obnovljeni i mnogo čega drugoga. Oko 14 kilometara nizvodno od Miljacka slapa nalazi se Roški slap, šesti i pretposljednji slap na rijeci Krki. Ime je dobio po gradini Rog kojoj se danas jedva naziru tragovi. Kanjon se u ovom dijelu širi u obliku lijevka. Početak sedrene barijere čini niz malih kaskadica (u narodu zvane Ogrlice), dok je sredina sastavljena od brojnih rukavaca i otočića. Dužina barijere je oko 650 metara, najveća širina oko 450 metara, a ukupna visinska razlika je 22,5 m. Glavni slap se nalazi na kraju barijere gdje se Krka u širokoj lepezi 15 m duboko ruši u Visovačko jezero. Od sedrenih oblika na slapu nalazimo špilje, brade, pragove, barijerice i čunjeve. Čunjevi se javljaju u podnožju glavnog slapa i predstavljaju specifičnost Roškog slapa. Na desnoj obali 1910. godine izgrađena je protočna hidroelektrana “Roški slap”. Preko slapa prelazi cesta još od rimskih vremena. Na obje strane rijeke nalaze se brojni mlinovi, od kojih su neki obnovljeni i vraćeni u izvornu funkciju. Uz mlinove obnovljena je stupa za obradu vune i valjavica za pranje sukna, koje imaju izuzetno kulturno-povijesno značenje kao spomenici ruralnog graditeljstva i gospodarske prošlosti. S obzirom na primarnu djelatnost i pučki izraz smatraju se i etnološko-etnografskim spomenikom. Roški slap je izuzetno zanimljiv i zbog osebujne i bogate kanjonske vegetacije na kontaktu suhih, svijetlih i vlažnih, sjenovitih staništa. S prominske strane do slapa se može doći cestom Drniš-Širitovci, a s bukovačke strane iz sela Laškovice. Iz Šibenika na Roški slap može se doći cestom Šibenik-Pakovo Selo-Ključ-Širitovci ili cestom Šibenik-Skradin-Dubravice-Rupe-Laškovic. Na Roški slap moguće je doći i rijekom od Skradinskog buka izletničkim plovilima Javne ustanove “Nacionalni park Krka”.

3.2.7. Skradinski buk

Skradinski buk je posljednja, sedma, najduža sedrena barijera na rijeci Krki. Nalazi se oko 13 kilometara nizvodno od Roškog slapa, odnosno ukupno 49 km nizvodno od izvora. Rast sedrene barijere Skradinskog buka prouzročio je ujezerenje vode rijeke Krke do Roškog slapa i tri kilometra donjeg toka rijeke Čikole, tvoreći tako jedan od najneobičnijih i najljepših krajobrazza Nacionalnog parka "Krka". Preko 17 stepenica Skradinskog buka raspoređenih na 800 metara dužine prelijevaju se zajedničke vode rijeka Krke i Čikole. Širina slapa je od 200 do 400 metara s ukupnom visinskom razlikom 45,7 m. Od sedrenih oblika u gornjem dijelu slapa nalazimo pragove, sedrene otočiće, zastore i barijerice, a u donjem dijelu polušpilje, špilje i brade. Preko rijeke izgrađena je pješačka staza. Tijekom obilaska staze u svega 60 minuta laganog hoda, u dubokom hladu bujnog mediteranskog i submediteranskog raslinja, posjetitelj uživa u jedinstvenom mikrokozmosu čarobnih zvukova, svjetla, boja, tajanstvenog svijeta sedrotvoraca i brojnih biljnih vrsta sedrenih barijera i vodenih staništa. Pažljivom posjetitelju neće promaći niti pjev slavuja, praćakanje liske, plivanje ilirskog klena, brze kretnje bjelouške ili zaron ribarice, glasanje zelene žabe, let jastreba i razigrani ples smaragdnh vretenaca i šarenih leptira. Kao i na Roškom slapu, ovdje se može vidjeti više obnovljenih mlinova, valjavica i stupa koje stoljećima koriste snagu vodenog toka. Poštujući tradicijske arhitektonske vrijednosti pojedini mlinovi uređeni su kao suvenirnice i konobe, dok su drugi pretvoreni u izložbene prostore za etnografsku zbirku. Na lijevoj strani rijeke nalaze se ruševine prve hrvatske hidroelektrane. Hidroelektrana "Krka" (kasnije nazvana "Jaruga I") izgrađena je i puštena u pogon 28. kolovoza 1895. godine, samo dva dana nakon puštanja u pogon prve hidroelektrane na rijeci Nijagari. Radila je do Prvog svjetskog rata kada je, zbog vojnih potreba, rashodovana. Današnja hidroelektrana "Jaruga II" izgrađena je 1904. godine. Do Skradinskog buka može se doći cestom Šibenik-Tromilja-Lozovac ili cestom Knin-Drniš-Tromilja-Lozovac. Ulaz na Lozovcu glavni je kolni ulaz u Nacionalni park "Krka". Iz Skradina, u koji se može doći cestom Šibenik-Tromilja-Skradin ili cestom Knin-Drniš-Tromilja-Skradin te plovilom iz pravca Šibenski kanal-Šibenik-Prukljansko jezero-Skradin do Skradinskog buka, od travnja do studenog posjetitelje prevoze plovila NP "Krka".

3.3. Misija i vizija

Nacionalni park Krka po svojim je rezultatima više od desetljeća pozicioniran na samom vrhu parkovnog sustava Republike Hrvatske. Ovakav doseg treba, prije svega, pripisati dobro postavljenom upravljačkom konceptu kojim se postigla financijska autonomija i visoka razina održivosti upravljanja, ali i kvaliteti organizacije upravljanja koja je zasnovana na projektnom duhu parkovne uprave i iznimnoj predanosti misiji očuvanja i razvoja zaštićenog područja od strane svih sudionika funkcioniranja NP Krka. Uvažavajući aktualno stanje hrvatskog parkovnog sustava, ali i globalne parkovne trendove, područje iskoraka NP Krka prema Martiniću (2015) posebno se odnosi na sljedeće:

1. integralno vrednovanje i visoku razinu očuvanja prirodnih i kulturnih vrijednosti zaštićenog područja kao rezultat cjelovitog pristupa u kojem su provedba i rezultati istraživanja sustavno usko povezani s podizanjem opsega i kvalitete očuvanja, ali i kreiranjem novih rješenja u upravljanju i/ili razvoju parkovnih proizvoda i usluga.
2. višestruki doprinos razvoju lokalnih zajednica ostvaren kroz zapošljavanje (redovno i sezonsko) lokalnog stanovništva, angažiranje lokalnih operatera za specifične parkovne usluge (program protupožarnih mjera, brodski prijevoz posjetitelja i dr.), uređenje objekata od zajedničkog interesa (parkovne ispostave, info-centri), poboljšanje lokalne komunalne infrastrukture i dr.
3. trajne napore i uočljive rezultate u očuvanju zaštićenog područja i podizanju doživljaja posjetitelja kroz dinamičan razvoj organiziranog sustava posjećivanja, izgrađenog na istraživanjima prihvatnog kapaciteta, pri čemu su ključni elementi integrirani model prodaje ulaznica, cjelovit sustav internog prijevoza te trajno ekološko rasterećenje područja kroz razvoj i afirmaciju novih itinerara i lokacija posjećivanja.
4. uključivanje u globalne trendove posjećivanja zaštićenih područja kroz kreativan razvoj parkovne ponude vezan za specifične i sofisticirane posjetiteljske senzibilitete koji uključuju razgledavanje izložbi, prisustvovanje festivalima i predstavama, aktivnu edukaciju, sudjelovanje u autentičnim gastro-etno doživljajima i dr.

3.4. Ciljevi i mjere upravljanja

S obzirom na osnovni cilj Akcijskog plana upravljanja posjetiteljima NP „Krka“ za razdoblje 2019. – 2031., a to je usklađivanje posjećivanja sa zaštitom vrijednosti NP „Krka“, za utvrđeno plansko razdoblje navode se ciljevi upravljanja posjetiteljima, razrađuju aktivnosti za postizanje tih ciljeva i određuju pokazatelji provedbe plana i učinkovitosti upravljanja. Akcijski plan izrađen je u skladu s načelima prilagodljivog i participativnog upravljanja/planiranja, što podrazumijeva da su sudionici na različite načine i na različitim razinama uključeni u različite faze ciklusa upravljanja Nacionalnim parkom „Krka“.

3.5. Projekti

Prema pisanju portala ‘Jutarnji list’ (2018), Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, nakon loše ocijenjene promocije hrvatskih nacionalnih parkova i parkova prirode, odlučilo je investirati i promijeniti politiku. Ministarstvo je ugovorilo europsko financiranje 18 projekata, a cilj je edukacija zaposlenika parkova kako bi znali predstaviti naše parkove u najboljem svjetlu. Osim toga, investirat će se u infrastrukturu parkova kako ne bi došlo do njihove prekapacitiranosti i uništenja. Još su dva projekta u postupku ugovaranja, a ukupna vrijednost 20 projekata je 728,9 milijuna kuna.

Ukupna vrijednost projekta "Razvoj okvira za upravljanje ekološkom mrežom Natura 2000" je 186,5 mil. kuna, od čega je iznos EU potpore iz Kohezijskog fonda 158,5 mil. kuna. Svrha Projekta je doprinos postizanju ciljeva i uspostavljanju mjera očuvanja za ciljne vrste i stanišne tipove ekološke mreže Natura 2000 u Republici Hrvatskoj. Projekti u okviru poziva 6c2.1 „Promicanje održivog korištenja prirodne baštine u nacionalnim parkovima i parkovima prirode” 20 EU projekata javnih ustanova nacionalnih parkova i parkova prirode prijavljeno u okviru poziva, ukupno prihvatljivih troškova projekata u iznosu 733 mil. kuna i 621 mil. kuna bespovratnih EU sredstava koji se može dodijeliti (Josić, 2018).

3.5.1. Nepoznata Krka

Projekt „Nepoznata Krka: skrivena blaga srednjeg i gornjeg toka rijeke Krke” ima za cilj valorizaciju srednjeg i gornjeg toka rijeke Krke i rasterećenje najposjećenije atrakcije u južnom dijelu nacionalnog parka. Provedbom projekta ostvarit će se pretpostavke za optimalno upravljanje područjem NP Krka u skladu s integralnim pristupom rješavanju prepoznatih problema poput afirmacije gornjeg toka Krke. Niz atraktivnih prezentacijsko edukacijskih sadržaja i na njih vezanih turističkih proizvoda doprinjet će ukupnom poboljšanju socio-ekonomskih prilika u okruženju.

3.5.2. Centar za upravljanje posjećivanjem - Lozovac

Projekt „Centar za upravljanje posjećivanjem Nacionalnog parka Krka - Lozovac“ će izgradnjom infrastrukture i sadržajima za posjetitelje omogućiti optimalno upravljanja posjetiteljima na ulazu Lozovac i povećati atraktivnost NP Krka. Provedba projekta će omogućiti integraciju značajnih prirodnih fenomena i atrakcija s novoizgrađenom posjetiteljsko informativno-edukativnom infrastrukturom u jedinstveni cjeloviti sadržajno tematski proizvod koji će omogućiti značajnu afirmaciju sadržaja manje posjećivanih dijelova Parka.

Tri godine ulaganja i prikupljanja novčanih sredstava za realizaciju ovog projekta, ishodile su ka tome da NP Krka odustaje od ovog projekta, kako je objavljeno na službenim stranicama parka pred sami kraj 2019. godine. Razlozi su bili financijski jer je projekt uvelike premašio planove realizacije iz 2016. godine. Naime, najniža ponuda za izvođenje radova je iznosila čak 60% više od procijenjene vrijednosti nabave, što uprava NP Krka smatra neracionalnim i neprihvatljivim. Do sada dobivena sredstva planiraju realizirati lokalno.

Slika 3. Plan izgradnje Lozovca

Izvor: <https://www.rudinapress.hr/index.php/2018/04/05/np-krka-vise-od-70-milijuna-kuna-eu-novca-za-uređenje-ulaza-lozovac/>

4. TURIZAM U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Prema Martiniću (2010), zaštićena područja idu u red najatraktivnijih turističkih odredišta i s velikim potencijalom za razvoj kompleksne turističke ponude. U konceptu turizma zaštićena područja čine specifičan turistički proizvod koji je kombinacija različitih sadržaja uključujući geomorfološke, klimatske i krajobrazne karakteristike prostora, lokalitete posebnih atrakcija, biološke resurse, ali i vrste transporta, vrste smještaja, specifičnu turističku infrastrukturu i specifične aktivnosti. Pažljivim izborom prihvatljivih oblika turističkih aktivnosti nastoji se smanjiti negativni utjecaj na zaštićena područja te povećati ekonomske koristi i zadržati posjetitelje zadovoljnima. Turizam u zaštićenim područjima može poslužiti kao značajna obrazovna mogućnost, proširujući znanje o prirodnim ekološkim sustavima i biološkim resursima te doprinositi njihovome većem uvažavanju. Druge koristi uključuju i mjere poticaja za očuvanje tradicionalnih umjetnosti i zanata koji pridonose održivome korištenju bioloških resursa, ali i održavanju ekonomija lokalnih zajednica.

4.1. Turistički privatni kapaciteti

Kada su u pitanju zaštićena područja, prema Martiniću (2010.), tada je intenzitet korištenja prirodnih resursa kojima raspolaže određeno područje, uz uvjet obavljanja primarnih funkcija, određen sa:

- ekološkim ograničenjem koji seže do točke neugrožavanja ekoloških sustava,
- infrastrukturnim ograničenjem do kapaciteta infrastrukture koji je nužan za funkcioniranje,
- razinom tolerancije lokalnog stanovništva vezanog na razvoj turizma, pri čemu razvoj turizma ne smije dovesti do narušavanja sociološko-kulturnih vrijednosti lokalnih zajednica,
- razinom tolerantnosti posjetitelja koji reagiraju na degradaciju prostora.

Procjena privatnog kapaciteta općenito se koristi za određivanje utjecaja turizma na okoliš u turističkim mjestima te time predstavlja važnu komponentu prostornog planiranja razvoja turizma, kao i jedan od mehanizama podstavljanja standarda održivog turizma u određenom području.

Organizacija EUROPARC¹ definira privatni kapacitet kao sposobnost ekosustava da se samoodržava i potiče razvoj ljudskih aktivnosti u obujmu koji nema negativna povratna djelovanja. Definicija privatnog kapaciteta (Martinić, 2010.) uključivala bi "broj posjetitelja koji određeni prostor može primiti u određenom vremenskom razdoblju bez nepovratne biološke i fizičke degradacije te istodobnu sposobnost prostora da zadovolji rekreativne potrebe istih posjetitelja bez značajnijeg ugrožavanja kvalitete rekreativnog doživljaja."

Neki od činitelja privatnih kapaciteta su (Martinić, 2010.):

- a) Činitelji okoliša: površina, sadržaj, flora i fauna...
- b) Društveni činitelji - mogućnost turističkog izbora, postojanje smještajnih kapaciteta...
- c) Upravni činitelji - osiguravanje informacija i obavijesti, projektiranje internog prometnog sustava...

Ukupan dopušteni dnevni broj posjeta računa se po formuli (Martinić, 2010.):

$$\text{Ukupno dnevno posjeta} = \text{privatni kapacitet} \times \text{koeficijent rotacije}$$

Odraž turističkog prometa na području Nacionalnog parka "Krka" u funkcionalnoj usmjerenosti regije u najnovijem razdoblju ogleda se u jačanju turističke aktivnosti – povećanju broja dolazaka turista i ostvarenih noćenja, i širenju kapaciteta u privatnom smještaju – prvenstveno u dijelu naselja skradinske i šibenske zone. Prema podacima Turističke zajednice grada Skradina, u naseljima skradinske zone (obuhvaćeni su Skradin, Skradinsko Polje i Bićine) od 2002. do 2007. godine broj dolazaka turista je ukupno povećan za 22% te je 2007. godine iznosio 50.680, dok se broj ostvarenih noćenja povećao za gotovo 42%, doseživši 2007. godine 69.794 ostvarena noćenja. Također, broj kreveta u privatnom smještaju na skradinskom području od 2002. do 2008.

¹EUROPARC je dobrovoljno udruženje zaštićenih područja Europe.

godine povećan je za 99%. U naseljima šibenske zone Regije Parka (obuhvaćeni su Raslina, Zaton, Lozovac i Bilice) ostvaruje se manji broj noćenja nego na skradinskom području (2007. godine ukupno 18.956), uz ukupni porast od 2005. godine za 51%. Treba reći i da ovi pokazatelji turističke aktivnosti, uz utjecaj Parka (posebice u naseljima položenima u blizini dvaju najfrekventnijih ulaza u Park – Skradina i Lozovca), odražavaju i neposredno širenje ponude za odmorišne turiste u obalnom pojasu, koje je prisutno i bez obzira na sami Nacionalni park, se moglo vidjeti iz podataka Turističke zajednice grada Šibenika.

Što se tiče multiplikativnog djelovanja turizma na druge gospodarske djelatnosti, treba napomenuti da lokalni poljoprivredni proizvođači koriste najposjećenije točke Parka za sezonsko plasiranje svojih proizvoda u okviru štandova i ugostiteljskih objekata, iako se još ne može govoriti o specijalizaciji ili komercijalizaciji poljoprivrede pod utjecajem Parka. Također, prisutan je manji broj turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstva u dijelu regije. Karakteristično je sezonsko pulsiranje zdravstvene funkcije – povećanje prometa, sa značajnim udjelom turista i posjetitelja Nacionalnog parka u ambulanti i ljekarni u Skradinu, te funkcije opskrbe – vidljivo na povećanju broja kupaca i financijskog prometa u trgovinama mješovitom robom, čemu pridonose vikendaši, lokalno stanovništvo i turisti (posjetitelji Nacionalnog parka te turisti u tranzitu). Tako je sezonsko pulsiranje zdravstvene funkcije i funkcije opskrbe povezano s velikom koncentracijom posjetitelja Parka u ljetnim mjesecima. Također, utjecaj posjetitelja Parka veći je u Skradinu i Lozovcu – naseljima položenima u neposrednoj blizini dva turistički najfrekventnija ulaza u Park, a smanjuje se izvan glavnih ruta koje koriste posjetitelji.

Najposjećeniji slapovi na rijeci Krki su Skradinski buk i Roški slap. Skradinski buk jedna je od hrvatskih najpoznatijih prirodnih ljepota. Do oba slapa je lako doći, a privlačni su istinskim ljubiteljima prirode, onima koje zanimaju narodni običaji i svima koji žele uživati u ugostiteljskoj i kulturnoj ponudi. Nacionalni park "Krka" otvoren je za posjetitelje tijekom cijele godine i moguće ga je obilaziti vodenim putem, kolnim cestama i pješačkim stazama, uz poštivanje pravila ponašanja u zaštićenom okolišu. Pet je ulaza u NP "Krka": Lozovac i Skradin, Roški slap / Laškovića, Burnum / Puljani i Kistanje / Manastir Krka. Radno vrijeme se mijenja, ovisno o razdoblju godine. Nacionalni park „Krka“ može se posjećivati tijekom cijele godine. Prilikom planiranja posjeta, potrebno je znati da se Park prostire u obuhvatu od 109 km² i da su pojedini

lokaliteti međusobno udaljeni više kilometara i razdvojeni prirodnim barijerama. Neki su povezani izletničkim brodovima, a do ostalih lokacija može se doći osobnim automobilom. Vrijeme obilaska može se protegnuti i na nekoliko dana, za cjelokupan obilazak i doživljaj Parka, za što je namijenjena višednevna ulaznica za Park.

4.2. Turizam u zaštićenim područjima na svjetskoj razini

Potreba ljudi da zaštite prirodna područja za određene namjene seže daleko u prošlost. Potvrđeno je da su se u Indiji posebna područja stavljala pod zaštitu radi očuvanja prirodnih vrijednosti još prije nekih dvije tisuće godina. U Europi su prije otprilike tisuću godina mnoge šume bile stavljane pod zaštitu kao lovna područja za aristokraciju. Sredinom 19. stoljeća došlo je do popularizacije i sve primjetnijega trenda stavljanja posebnih područja u sustav državne zaštite (Martinić, 2010).

Još davne 1872. godine u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) je uspostavljen prvi nacionalni park Yellowstone. Bio je to prvi primjer sustavne zaštite prirode sa ciljem očuvanja prirode u svom izvornom obliku. Na ulazu u taj nacionalni park još uvijek stoji natpis: „*Za dobrobit i zadovoljstvo naroda*” – što dovoljno govori o njegovoj namjeni. Danas je zaštita prirode sve izraženija i aktualnija. Što više izvorna priroda nestaje pod ljudskim utjecajem to je ona sve dragocjenija (Varišić, 2012). Godišnje ga posjeti čak 4 mil. ljudi.

Također valja spomenuti i vjerojatno najpoznatiji svjetski nacionalni park **Grand Canon** kojeg čini klanac veoma strmih litica koji je milijunima godina oblikovala rijeka Colorado u američkoj saveznoj državi Arizoni. Njegove litice svjedoče o skoro 2 milijarde godina povijesti Zemlje koja je, sloj po sloj, zapisana u stijenama različite starosti. Godišnje ga posjeti oko 5 milijuna posjetitelja, a predstavlja jednu od najimpresivnijih planinarskih ruta.

Tijekom 2019. godine svijetom je putovalo rekordnih 1,5 milijardi turista, što je četiri posto više nego 2018., a prema podacima Svjetske turističke organizacije porasti od 3 do 4 posto očekivali su se i u 2020. Te i druge podatke iz svjetskog turizma za 2019. UNWTO je objavio u sklopu

Svjetskog turističkog barometra, posljednjega u tom obliku. Za rezultate u 2019. naglašava se da je to deseta godina za redom u svjetskom turizmu sa porastima.

Prema Međunarodnoj uniji za zaštitu prirode i prirodnih resursa, danas u svijetu postoji gotovo 7000 nacionalnih parkova. Teško ih je odabrati samo nekolicinu, jer ljepota je ipak u oku promatrača, ali najimpresivniji svjetski nacionalni parkovi mogu se podičiti prekrasnim krajolicima, geografskim čudima te raznovrsnom florom i faunom. Obuhvaćajući širok spektar prirodne raznolikosti, ova prekrasna blaga svake godine privlače milijune posjetitelja koji žele istražiti ljepote prirode (HAOP, 2020).

Slika 4. Yellowstone, SAD.

Izvor: <https://www.forbes.com/sites/robinandrews/2019/01/11/this-really-bizarre-claim-about-yellowstone-volcano-will-make-your-head-spin/>

4.3. Turizam u zaštićenim područjima u Hrvatskoj

U konferenciji 'Parkovi Hrvatske i turizam' održanoj 2018.godine, ministar Ćorić je istaknuo kako je u proteklih šest godina 11 parkova prirode i osam nacionalnih parkova Hrvatske posjetilo je oko 17,4 milijuna turista. Hrvatska među europskim zemljama s najvećom biološkom raznolikošću.

Zaštićena područja prirode zauzimaju gotovo 8,55 posto ukupne površine Hrvatske, a ekološka mreža EU Natura 2000 obuhvaća 36,73 posto kopna i 15,42 teritorijalnog mora, što je otprilike dvostruko više od prosjeka Europske unije.

Tablica 1. Poslovanje Nacionalnih parkova u 2015. i 2014.

2014.G.	Plitvička jezera	Krka	Brijuni	Kornati	Mljet	Risnjak	Sj Velebit	Paklenica
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	234.300.178	68.260.263	46.855.798	7.371.746	10.664.611	4.983.756	2.769.851	7.743.819
UKUPNI RASHODI I IZDACI	183.142.745	55.955.370	44.894.524	7.104.436	13.051.320	5.056.863	2.739.851	7.760.051
VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	51.157.433	12.304.893	1.961.274	267.310	0	0	30.000	0
MANJAK PRIHODA I PRIMITAKA					2.386.709	73.107		16.232

2015.G.	Plitvička jezera	Krka	Brijuni	Kornati	Mljet	Risnjak	Sj Velebit	Paklenica
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	274.445.631	79.550.414	45.443.394	8.071.365	12.888.769	5.269.806	4.164.911	10.915.136
UKUPNI RASHODI I IZDACI	191.719.467	79.363.638	50.087.636	7.670.452	15.891.091	4.365.997	4.590.167	10.708.369
VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	82.726.164	186.776	0	400.913	0	903.809	0	206.767
MANJAK PRIHODA I PRIMITAKA	0	0	4.644.242	0	3.002.322	0	425.256	0
PRENEŠENI VIŠAK IZ PRETHODNOG RAZDOBLJA	46.624.753	53.628.628		2.846.527	4.876.361		319.930	2.634.330
PRENEŠENI MANJAK			9.375.565			213.872		
UKUPNO VIŠAK	129.350.917	53.815.404		3.247.440	1.874.039	689.937		2.841.097
UKUPNO MANJAK			14.019.807				105.326	

Izvor: Ministarstvo zaštite prirode i okoliša

Izvor: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/koje-su-nacionalne-parkove-najvise-pohodili-turisti-i-zasto-20160902>

4.4. Utjecaji NP Krka na lokalnu zajednicu

4.4.1. Utjecaj NP Krka na zapošljavanje

Funkcija rada u Nacionalnom parku "Krka" razvijala se proporcionalno njegovom turističkom razvoju. Prije Domovinskog rata Park je zapošljavao 20 stalnih te još 60 sezonskih radnika (Knežević-Grubišić, 1997), što znači da je broj "sezonača" bio tri puta veći od broja stalnozaposlenih. Analizom *Adresara radnika* (stanje iz kolovoza 2006.) godine, vidljivije ukupan porast zaposlenih na 180, s udjelom broja sezonskih radnika nešto nižim od 50%. Budući da se ne radi o stalnom izvoru prihoda kućanstva, tako visokim udjelom sezonskog rada umanjuje se ulogu Parka u socijalno-ekonomskoj transformaciji stanovništva funkcionalne regije. Iz naselja funkcionalne regije Parka u kolovozu 2006. dolazilo je 54% zaposlenika, pri čemu je njihova prostorna distribucija bila neravnomjerna. Niti jedan zaposlenik Parka nije dolazio iz prominske

kao ni sjeverozapadne zone, što je pokazatelj vrlo ograničenog utjecaja Parka u cijelom sjevernom dijelu Regije, dok se približavanjem području oko glavnih ulaza Parka – Skradina, Lozovca i Roškog slapa (zonama turističke posjećenosti) broj zaposlenih po naseljima znatno povećava. Značajno je da čak 1/5 svih zaposlenika Parka dolazi iz Šibenika, gdje je smještena Uprava, a samo 3 naselja – Šibenik, Dubravice (skradinska zona) i Lozovac (šibenska zona) nose više od polovice ukupnog broja zaposlenih. S daljnjim povećanjem turističkog prometa u Parku opravdano je predvidjeti i daljnje jačanje funkcije rada Parka. Također, može se očekivati modifikacija ovakve prostorne distribucije zaposlenika, povezano s otvaranjem ispostava Uprave Parka u Skradinu i Drnišu te planiranom redistribucijom posjetitelja prema atrakcijama Parka u gornjem toku Krke.

4.4.2. Utjecaj NP Krka na društvenu održivost

Društvena održivost postiže se ostvarivanjem zadovoljavajućeg stupnja životnog standarda. (Herceg, 2013.). Društvena zajednica temeljna je komponenta razvoja svakoga prostora, a o demografskim procesima koji je karakteriziraju te njenim socio-psihološkim obilježjima ovisi implementacija svake gospodarske djelatnosti. Svakako, po zakonu isprepletenosti i među utjecaja gospodarskih i demografskih procesa, takva djelatnost jednom primijenjena ima značajan utjecaj na daljnji demografski razvoj i obilježja prostora. (Radeljak, Pejnović, 2008.) Autsajderi često dodjeljuju negativne konotacije u kulturnoj promjeni, dok oni koji prolaze kroz promjene mogu biti pozitivni prema novim idejama ili pristupima. Zato je važno da oni na koje utječe kulturna promjena budu oni koji odlučuju da li je ova promjena prihvatljiva. Odgovarajuće planiranje je potrebno tijekom razvoja da bi se izbjegli negativni utjecaji od početka, ali također jer upravljačke tehnike koje mogu biti upotrijebljene za rješavanje problema ako se isti pojave. Sve opasnosti su veće tamo gdje je oštra razlika između imućnosti turista i siromaštva zajednice domaćina. (Stojanović, 2005.)

U funkcionalnoj regiji Parka (kao i Šibensko-kninskoj županiji u cjelini) manji je udio mladih i zrelih dobnih skupina stanovništva te znatno veći udio starog stanovništva u odnosu na iste vrijednosti za Republiku Hrvatsku, što je uzrokovano prije svega dugotrajnom depopulacijom naselja Regije Parka. U zoni funkcionalne regije Parka izuzev šibenske pokazuju negativno

ukupno kretanje stanovništva u oba među popisna razdoblja. U prvom razdoblju gubitak stanovništva iznosi između 5% (sjeverozapadna) i 20% (prominska zona), dok se u drugom među popisnom razdoblju povećao na 35%, do gotovo 70% (prominska zona). Jedino je šibenska zona zadržala pozitivnu ukupnu promjenu broja stanovnika, iako nešto manju u drugom razdoblju.

Lokalna područja su se borila sa depopulacijom i njezinim posljedicama prije proglašenja Nacionalnog parka. Uzroke ovakvom stanju treba tražiti i u disperznoj naseljenosti i u slabo razvijenom sustavu mikroregionalnih središta. Domovinski rat samo je potencirao već postojeće negativne trendove, a razvoj pratećih funkcija NP Krka još uvijek nema značajnijeg utjecaja na njihovo zaustavljanje ili usporavanje.

4.4.3. Utjecaj NP Krka na ekološku održivost

Zaštićena područja predstavljaju jedan od temelja održivog razvoja u Europi i svijetu. Upravljanje tim područjima zahtijeva stručne podloge te izradu kratkoročnih i dugoročnih planova. Na taj način osigurava se očuvanje prirodnih fenomena i ukupne biološke i krajobrazne raznolikosti nekog područja. (Barčić 2011). Ekološki održiv onaj je razvoj koji poštuje prihvatni kapacitet, tj. sposobnost okoliša da podnese onečišćenje i iscrpljivanje prirodnih izvora. U slučaju zaštićenih područja to dobiva novu dimenziju; budući da su ona obično vrlo atraktivna za posjećivanje, a turističko-rekreativna funkcija jedna je od njihovih osnovnih namjena, iznimno je važno da se ona implementira na način koji neće narušiti izvorne prirodne i kulturne kvalitete (Geografija, 2009.).

Utjecaj turističkog prometa odražava se u okolišu Nacionalnog parka "Krka" prije svega u prevelikoj sezonskoj opterećenosti dijelova Parka (Skradinskog buka i Visovca) kao posljedici neravnomjerne prostorne distribucije posjetitelja i pojedinim neprikladnim rekreacijskim aktivnostima na području Parka. S 11 593 posjetitelja Skradinski buk 18. kolovoza 2005. prešao je granicu saturacije od 10 500 posjetitelja (Marguš, 2007).

Među probleme ekološke održivosti Parka u širem smislu ubraja se zbrinjavanje otpadnih voda naselja, osobito Knina i Drniša; ovakav utjecaj vidljiv je u porastu sadržaja organske

tvori(Vojvodić i dr., 2007: 844), povišenim koncentracijama metala (Omanović i dr., 2007) te povećanju broja bakterija u mikrobiološkim analizama (Kapetanović i dr., 2007) u vodi Krke nizvodno od Knina. Nadalje, u slivnom području Krke locirana su dva odlagališta otpada: Moseć i Mala Promina, no u tijeku je uređenje regionalnog odlagališta u Bikarcu kod Šibenika kao konačno rješenje u gospodarenju otpadom za cijelu Šibensko-kninsku županiju. Na ekološku održivost Parka konačno utječe i oduzimanje vode za regionalne vodovode u zoni samog temeljnog fenomena, kao i hidroenergetsko iskorištavanje na području Parka (trenutno su u funkciji hidroelektrane "Miljacka", "Roški slap" i "Jaruga II"), koje oduzima vodu slapovima i ugrožava ih i biološki i estetski.

Negativan utjecaj posjetitelja na NP Krka, svakako se odražava na okoliš i krajolik samog Parka. Neodgovorni pojedinci koji za sobom stvaraju velike količine otpada, ugrožavanje prirode i prirodnih resursa, radeći ono što je strogo zabranjeno za ovakav tip zaštićenog područja, ne znaju koje posljedice ostavljaju za sobom. Paljenje vatre unutar Parka, kupanje na zabranjenim područjima, uništavanje prirodnih ljepota Parka, samo su od nekih negativnih učinaka koje čine posjetitelji prilikom posjeta fenomenima Parka.

4.4.4. Utjecaj NP Krka na ekonomsku održivost

Prema Hercegu (2013), ekonomski održiv razvoj pretpostavlja ostvarivanje gospodarskog rasta i učinkovitosti. Pod ekonomski vrednovanjem smatra se pridruživanje novčanih vrijednosti svim dobrima i uslugama koje osigurava prirodni okoliš, bez obzira je li im moguće pripisati tržišne vrijednosti ili nije. Takvo vrednovanje jedini je način da se neke prirodne osobitosti, koje se intuitivno smatraju značajnima, kvantificiraju i na taj način uđu u razmatranje kod izrade planova razvoja i korištenja zaštićenih područja (Martinić, 2010.). Polazeći od koncepcije upravljanja zaštićenim područjem po kojoj ono mora biti dugoročno održivo i u skladu s potrebama lokalnoga stanovništva, u ekonomskome vrednovanju se utvrđuju zatečene i očekivane dobrobiti na kojima se može graditi takva koncepcija.

Izravne dobrobiti od očuvanja i zaštite zaštićenoga područja ostvaruje uprava od sljedećih djelatnosti:

- Posjetiteljsko-edukativnih usluga što uključuje plaćanje naknade za ulaz (ulaznica), boravišne takse, plaćanje parkiranja, kampiranja te usluga edukacije posjetitelja (vođenje i tumačenje),
- Koncesijskih odobrenja za pojedine sportsko-rekreativne djelatnosti (npr. rafting, kanu, kajak, sportski ribolov, foto-safari, ekstremni sportovi, biciklizam, jahanje i dr.),
- Naknada za dopuštena komercijalna upotrebljavanja zaštićenoga područja (promocije, izložbe, fotografiranje, snimanja filmova i druga događanja),
- Pratećih usluga kao što su certificiranje proizvoda lokalnoga stanovništva, marketinške usluge i dr

Neizravne dobrobiti od uspostave nekoga zaštićenog područja ostvaruje ukupna lokalna zajednica preko lokalne uprave, kroz sljedeće prihode:

- Povećanja poreznih prihoda na ostvareno povećanje vrijednosti na tržištu nekretnina,
- Novih poreznih prihoda od otvaranja novih radnih mjesta,
- Povećanja poreznih prihoda od rasta usluga, a posebno od ugostiteljskih i drugih turističkih usluga, prometa i trgovine, prodaje specifičnih prehrambenih proizvoda i sl.

Ekonomska održivost NP Krka ovisi ponajviše o broju posjetitelja. Negativan utjecaj posjetitelja svakako će se odraziti na ekonomiju i gospodarstvo Parka, što podrazumijeva financijski dio. Ne dolazak turista ili njihov mali broj, kako domaćih tako i stranih, vuče za sobom negativne utjecaje odražene kroz manjak prihoda, pad turističkog prometa, slabljenje važnosti lokalnog stanovništva...

Izravne naknade vezuju se uz one djelatnosti i aktivnosti uprava koje zahtijevaju naknadu za vlasnička prava lokalnome stanovništvu, kao što su otkup zemljišta, građevina i kuća radi prenamjene ili naknade za popravljavanje zatečenoga stanja. Neizravne naknade isplaćuju se samo onim zatečenim gospodarskim subjektima kojima se uskraćuje ili umanjuje pravo na dosadašnji način rada pod uvjetom da do sada nisu svojim radom ugrožavali okoliš. Takve naknade u načelu

idu na teret onoga tko im je ta prava prethodno odobrio, odnosno na teret lokalne uprave (ili državne uprave) (Martinić, 2010).

Slika 5. Shematski prikaz logo parkovi prirode i nacionalni parkovi u Hrvatskoj.

Izvor: <https://www.turistickeprice.hr/nacionalni-parkovi-i-parkovi-prirode-otvoreni-za-sve-posjetitelje-priroda-nas-zove-istrazimo-ih-sve/>

5. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska ima veliki potencijal kad se radi o prirodnim ljepotama. Rasprostranjenost šuma, biološka raznolikost, brojne životinjske vrste, morske ljepote i još mnoštvo toga, samo su neki od bisera 'Lijepe naše' koje svake godine uzimaju pažnju i dah brojnim posjetiteljima kako lokalnog tako i stranog stanovništva.

Jedan od vrijednosti posjeta je svakako i Nacionalni park Krka, smješten sa svojim poznatim lokalitetima na području Šibensko-kninske županije. Brojni slapovi, visoke šume, čiste vode i svjež zrak, samo su neke od pogodnosti koje ovaj park nudi. Nazvan prema istoimenoj rijeci, park je od velike važnosti za ljudsku učinkovitost; kako turističku tako i razvojnu, društvenu i mnoge druge. Turizam je od velikog značaja za ovo područje s obzirom da je posljednjih godina Hrvatska postala dosta posjećena turistička zemlja, glavni prihodi dolaze upravo iz turizma, a svaka regija zasebno je unapređivala razvoj vlastitog (morski, ruralni, planinski turizam).

Kako sve ima svoje prednosti i mane, tako je i kod ovog Nacionalnog parka. Važnost parka na ekološku održivost očituje se kroz kapacitete prihvata, ponekad i kroz preopterećenost pojedinih dijelova, a za negativne učinke ima npr. zbrinjavanje otpadnih voda. Najveći problem gospodarske održivosti u pojedinim fenomenima parka je staležna razlika između lokalnog i stranog stanovništva, gdje se strano stanovništvo predstavlja kao imućnije dok lokalno u većini slučajeva baš i nije. Ekonomska održivost svakako je važna za gospodarski rast i razvoj zajednica pa je logično da iz toga proizlazi da je 'bolje imati što veću posjećenost u NP Krka', no koliko to ide na ruku lokalnom stanovništvu koji poznaju ovaj biser prirode bolje nego neki drugi i kako će to utjecati na njihov subjektivni razvoj? Neka su od pitanja i zaključci za koja se polaže nada da će se u budućnosti razmotriti i riješiti i to ne samo za Krku već za brojne druge parkove u Hrvatskoj ali i svijetu.

Svako područje ima svoje prednosti i mane ali su one upravo ono što se voli, cijeni i poštuje kod svakoga bisera prirodne ljepote. Za sigurno je da će u budućnosti kontinuirano raditi na razvoju i održivosti NP Krke. A do tada čovjeku ne preostaje ništa drugo nego posjetiti NP Krku sa svojim

prirodnim fenomenima i tako potaknuti druge o svijesti i odgovornom ponašanju prilikom dolaska i odlaska, jer ipak se može reći da je 'svjetski a naše'.

LITERATURA

1. Barčić D., Panić N. (2011) Ekološko vrednovanje u zaštićenom prostoru parka prirode Kopački rit. Šumarski list br. 7-8, CXXXV, Hrvatsko šumarsko društvo, Zagreb. str. 379-390
2. Botanic, http://www.botanic.hr/cise/doc/kopno/prot_areas/krka.htm. Pristupljeno 11.09.2020.
3. Dalmatinski portal, <https://dalmatinskiportal.hr/energija-i-ekologija/u-dolini-neretve-ce-se-proglasiti-nova-zasticena-podrucja--doznajte-koja/65582>. Pristupljeno 11.09.2020.
4. Geografija, <http://www.geografija.hr/hrvatska/np-krka-turizam-i-odrzivi-razvoj-2-dio> . Pristupljeno 11.09.2020.
5. HAOP - Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (2020), <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh> , <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-svijetu>. Pristupljeno 11.09.2020.
6. Herceg N. (2013) Okoliš i održivi razvoj. Synopsis d.o.o., Zagreb.
7. Josić M. (2018) Projekti u zaštićenim područjima. Dostupno On-line na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/4_Projekti%20u%20zasticenim%20podrucjima.pdf, uvid u stranicu: 10. rujna 2020.
8. Lider media, <https://lider.media/aktualno/proteklih-sest-godina-17-4-milijuna-turista-posjetilo-nacionalne-i-parkove-prirode-42522>, Pristupljeno 11.09.2020.
9. Martinić I. (2010) Upravljanje zaštićenim područjima prirode. Planiranje, razvoj i održivost, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Zagreb.
10. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike (2020), <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/zastita-prirode/zasticena-podrucja/1188> , <https://mzoe.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug-4925/zastita-prirode/zasticena-podrucja/1188>. Pristupljeno 11.09.2020.
11. Priroda Hrvatske, <http://priodahrvatske.com/zastita-prirode/>. Pristupljeno 11.09.2020.
12. Radeljak P., Pejnović D. (2008) Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka. Godišnjak Titus 1(1), Split. str. 329-361

13. Turizmoteka, <https://www.turizmoteka.hr/novosti-i-teme/nacionalni-parkovi-jos-bez-posjetitelja/>. Pristupljeno 11.09.2020.
14. Varišić A. (ur.) (2012) Zaštita prirode, međunarodni standardi i stanje u Bosni i Hercegovini. Udruženje za zaštitu okoline Zeleni Neretva Konjic, Konjic.
15. Wikipedia, https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Nacionalni_park_Krka. Pristupljeno 11.09.2020.
16. Jutarnji list, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-prvi-donosimo-20-velikih-projekata-ukupne-vrijednosti-7289-milijuna-kn-na-pomolu-je-potpuni-preporod-nasih-nacionalnih-i-parkova-prirode-7558986> . Pristupljeno 13.09.2020.

Popis slika i tablica

Popis slika:

1. Slika 1.: Zaštićena područja u Hrvatskoj.....	6
2. Slika 2.: Nacionalni park Krka, slapovi.....	10
3. Slika 3.: Plan izgradnje Lozovca.....	20
4. Slika 4.: Yellowstone, SAD.....	25
5. Slika 5.: Parkovi prirode i Nacionalni parkovi u Hrvatskoj.....	33

Popis tablica:

1. Tablica 1.: Poslovanje Nacionalnih parkova u 2015. i 2014.....	26
---	----